

ДИСКРЕТИЗАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ У ЧАСІ ПІД ЧАС СТАТИСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розглянуті алгоритми, що дозволяють визначити оптимальний відносно вибраного критерію час дискретизації опитування технологічних параметрів, що забезпечує достатню точність визначення цього параметра, попри дискретність звертання до вимірювальних пристроїв.

Ключові слова: статистичні дослідження, дискретизація, оптимізація.

© Миленький В. В., Мироненко Ю. М., 2014.

Постановка проблеми. Для побудови систем автоматизації, що відповідають сучасним вимогам, потрібні математичні описи об'єктів. Для відносно простих об'єктів, фізична сутність яких відома, можлива побудова аналітичної моделі, для складніших – перевагу надають експериментальним методам, серед яких особливе місце займають статистичні, що використовують дані пасивного збирання інформації. Їхнє застосування дозволяє скласти уяву про хід процесів, не заважаючи експлуатації установки чи системи.

Однак під час статистичного оброблення змінювані параметри представлено дискретним рядом їх значень. Це призводить до втрати інформації. З'являються похибки трьох видів:

- від дискретизації з координатою (для просторово-розподілених параметрів), спричинена тим, що датчики встановлюють лише в деяких точках;
- від дискретизації за часом, пов'язана з тим, що між окремими замірами значення параметрів не контролюється;
- від дискретизації за рівнем сигналу – пов'язана з тим, що зміни кожного сигналу фіксують із визначеною точністю, що залежить, наприклад, від чутливості приладу.

З огляду на це виникає питання про можливість обґрунтованого розрахунку рівня дискретизації параметрів за координатами часу та рівня для збирання статистичних даних із точністю, що вимагається.

Метою статті є встановлення алгоритмів, що дозволяють визначити оптимальний відносно вибраного критерію час дискретизації опитування технологічних параметрів, що забезпечує достатню точність визначення цього параметра, попри дискретність звертання до вимірювальних пристроїв

Виклад основного матеріалу. У загальному випадку задачу дискретизації формулюють так. За заданою похибкою вимірювання слід визначити відстань між сусідніми даними l_0 ; інтервали часу послідовними відліками показів кожного приладу t_0 і крок дискретизації за рівнем сигналу x_0 . В окремих випадках може стати важливим розв'язання задачі дискретизації за однією координатою, наприклад, часом. Обґрунтоване рішення дозволить досягти необхідної точності за мінімальною частотою вимірювань і мінімальною їх кількістю.

Для визначення необхідної частоти вимірювань враховують: вихідні дані, що є в наявності; характер кривої апроксимації, яку використовують під час дискретного контролювання технологічної величини; вимоги до точності вимірювання, що визначаються характером впливу зміни величин на процеси в об'єкті.

Стосовно вихідних даних можливі два випадки:

– під час переходу до дискретного контролювання величини для визначення необхідних вихідних даних є записи змінення величин з часом, одержані під час неперервних вимірювань. Для стаціонарних випадкових процесів оброблення наявних даних дозволить одержати вичерпні статистичні характеристики (кореляційну функцію чи спектральну щільність). У цьому випадку вважають, що статистичні характеристики системи є заданими (підхід Баттеса);

– коли розробляють систему, для якої записи неперервних процесів відсутні, вважаємо, що вихідні статистичні відомості також відсутні.

Характер кривої апроксимації повністю залежить від вибору дослідника. Але при цьому, чим складнішою буде апроксимуюча крива, тим точніше вона описуватиме процес, але й тим більш трудомісткими буде оброблення результатів експерименту. Зазвичай, використовують ступінчасту й лінійну апроксимації.

Залежно від вимог до вимірювань, що визначаються характером процесу, усі контрольовані величини умовно поділяють на дві групи:

– величини, відхилення яких від норми (навіть короткочасне) є неприпустимим (коли, наприклад, це може призвести до аварії). Частоту вимірювання таких величин варто вибирати, виходячи з вимоги точного вимірювання значень в будь-який момент часу;

– показники, короткочасні коливання яких суттєво не впливають на режим роботи об'єкта. Для цієї групи величин частоту вимірювань можна вибирати залежно від деякої усередненої (наприклад, середньоквадратичної) оцінки.

Розглянуті чинники є основою для класифікації об'єктів дослідження, причому для кожної групи пропонується свій метод дискретизації.

1. Метод дискретизації величин, що вимагають особливої точності вимірювання, в разі використання ступінчастої апроксимації, коли відомі статистичні характеристики:

$$N \leq \omega_c |y_{\max}(t)| / (\delta - \delta_n), \quad (1)$$

де N – шукана частота вимірювань; δ – наперед задана максимально допустима похибка вимірювання; $|y_{\max}(t)|$ – модуль максимального значення величини за час реалізації; ω_c – частота (визначається з записів) зрізу спектральної щільності $S = S(\omega)$; δ_n – похибка приладу.

2. Якщо за тих самих умов статистичні характеристики є невідомими, пропонується провести серію пробних дослідів для отримання необхідних вихідних даних.

3. Метод, який за тих самих умов, що й (1), використовує лінійну інтерполяцію (у тих самих визначеннях):

$$N \leq \frac{\omega_c}{2} \sqrt{\frac{|y_{\max}(t)|}{2(\delta - \delta_n)}}. \quad (2)$$

4. Метод дискретизації величин, які можна оцінювати з точністю до середньоквадратичного відхилення, якщо відомі статистичні характеристики об'єкта:

$$R_x(h) = R_x(0) - \sigma^2/2, \quad (3)$$

де σ – задане середньоквадратичне відхилення; $R_x(0)$ і $R_x(h)$ – значення автокореляційної функції процесу, визначені за нульового зсуву та зсуву, що дорівнює h ; h – інтервал часу між сусідніми вимірюваннями.

Користуючись формулою (3) та графіком кореляційної функції, за заданим σ можна легко знайти h або частоту вимірювань $N = 1/h$.

5. Якщо первинні дані відсутні, пропонується метод пробних дослідів, що дозволяють через 2...3 серії з невеликої кількості експериментів знайти оцінку N .

6. Якщо вихідні дані (наприклад, кореляційні функції) мають яскраво виражений характер (наприклад, експоненціальний), можна підібрати коефіцієнти виразу, що апроксимує кореляційну функцію $R_x(t)$, і за формулою (3) прямим розрахунком знайти залежно від σ значення h чи N .

7. Метод заданих функціоналів [1] пропонує спосіб визначення необхідної частоти вимірювань, виходячи з постановки задачі, що не потребує будь-яких опосередкованих характеристик. Його можна застосовувати для об'єктів, статистичні характеристики яких є невідомими, і є лише записи зміни величин з часом.

8. Метод мажоритарних функцій розвиває та уточнює метод заданих функціоналів для випадку, коли сигнал, що підлягає квантуванню, надходить з об'єкта, характеристики якого є відомими.

Зауважимо, що вибравши частоту вимірювання, можна визначити тривалість замірювання даних, наприклад, за методикою [2].

Висновки. Запропоновано класифікацію об'єктів дослідження залежно від співвідношення чинників впливу на вибір кроку дискретизації та наведені рекомендації щодо їх застосування, які дозволяють обґрунтовано планувати експеримент, підвищуючи ефективність досліджень.

Список використаної літератури

1. Хлистунов В. Н. О погрешности аппроксимации дискретных методов измерения / В. Н. Хлистунов // Приборостроение. – 1960. – № 5. – С. 3–5.
2. Бородюк В. П. Статистическое описание промышленных объектов / В. П. Бородюк, Э. К. Лецкий. – М. : Энергия, 1971. – 112 с.

Надійшла до редакції 25.03.2014.

Mylenkyi V. V., Myronenko Yu. M.

PARAMETERS DISCRETIZATION IN TIME DURING STATISTICAL STUDIES

The classification of objects of statistical study is proposed, depending on the ratio of the factors influencing the choice of resampling. The recommendations for their use are given, which allow plan reasonably experiment and improve the efficiency of research.

Keywords: *statistical studies, discretization, optimization.*

References

1. Hlistunov V. N. O pogreshnosti approksimacii diskretnykh metodov izmerenija [Errors of approximation of discrete measurement methods] / V. N. Hlistunov // Priborostroenie. – 1960. – # 5. – P. 3–5.
Borodjuk V. P. Statisticheskoe opisanie promyshlennykh obektov [Statistical description of the industrial facilities] / V. P. Borodjuk, Je. K. Leckij. – M. : Jenergija, 1971. – 112 p.